



Naar school in tijden van corona: waarom en hoe?

De scholen openhouden of sluiten? Het is een van de vragen die de spanning illustreert tussen het belang van meer bewegingsvrijheid voor jongeren en de noodzaak om het aantal coronabesmettingen te laten dalen. Die spanning neemt toe zolang de besmettingsgraad hoog blijft en de druk op de gezondheidszorg niet afneemt. We weten dat het sluiten van de scholen niet bevorderlijk is voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Daarom moeten we proberen om de scholen zo lang mogelijk open te houden. En als dat niet kan, moeten we er in ieder geval voor zorgen dat kinderen en jongeren altijd op school terecht kunnen voor contact met andere leerlingen en met hun docenten. Waarom is dat zo belangrijk? Daarover gaat dit artikel.

Inhoud:

1. Kinderen en jongeren en de verspreiding van het virus
2. Argumenten om scholen te sluiten of open te houden
3. De drie essentiële functies van de school
4. De school als plek voor brede ontwikkeling openhouden

1. Kinderen en jongeren en de verspreiding van het virus

Bij beslissingen over het openhouden of sluiten van scholen bij oplopende besmettingen is het belangrijk mee te wegen welke rol kinderen, jongeren en scholen in die besmettingen spelen. Daarover is inmiddels het volgende bekend.

Kinderen en jongeren zelden ernstig ziek door corona

Onderzoek naar de ernst van de corona infectie laat zien dat kinderen tot en met 12 jaar en jongeren tussen de 13 en 18 jaar over het algemeen milde klachten krijgen, bijvoorbeeld een lichte neusverkoudheid. Over het algemeen geldt: hoe jonger het kind, hoe kleiner de rol bij de verspreiding van het coronavirus. Daarnaast blijkt uit onderzoek dat verspreiding van het virus vooral plaatsvindt tussen personen van ongeveer dezelfde leeftijd.¹

Stijging positieve testen onder jongeren van 13 tot 18 jaar

Na het hoogtepunt van de tweede coronagolf was er vanaf week 45 in alle leeftijdsgroepen sprake van een afname van het aantal coronabesmettingen per 100.000 inwoners. Deze daling zette in de daarop volgende weken voor de meeste leeftijdsgroepen door. Maar dat is sinds week 47 niet meer het geval voor kinderen en jongeren tot 18 jaar. Bij hen is opnieuw een stijging zichtbaar die vooral opvallend is in de groep van 13 tot 18 jaar. De oorzaak van deze stijging is nog niet bekend. Ook weten we niet of dit een specifieke groep jongeren of specifieke regio's betreft. Deze ontwikkeling zou bijvoorbeeld verklaard kunnen worden door aanvullende maatregelen van de overheid op andere plekken dan de middelbare scholen, bijvoorbeeld het sluiten van bibliotheken, theaters en horeca. Door die aanscherpingen kan de besmettingsgraad

¹ <https://www.rivm.nl/coronavirus-covid-19/kinderen>

bij andere groepen in de bevolking gedaald zijn, waardoor het aandeel van schoolgaande jongeren van 13 tot 18 jaar in het totaal stijgt. Een andere verklaring zou kunnen zijn dat jongeren van 13 tot 18 jaar zich buiten de schoolomgeving op de langere termijn toch minder goed aan de coronamaatregelen houden. Nader onderzoek is nodig om deze ongewenste toename te kunnen duiden.

Effect op het R-getal

Infectioloog en RIVM-directeur Jaap van Dissel stelde dat het coronavirus zich nauwelijks laat bedwingen, ook als we bovenop de geldende maatregelen de scholen zouden sluiten en alle mensen met contactberoepen naar huis zouden sturen. Ondanks zo'n rigoureuze maatregel zou het verspreidingsgetal, het R-getal, amper onder de 0,8 komen,² en maar één of twee procentpunten van het R-getal afhalen. Toch valt volgens OMT-lid en microbioloog Marc Bonten het gedeeltelijk sluiten van het onderwijs wel te overwegen om een snelle stap in het terugdringen van het virus te maken.³ In het overheidsbeleid blijft het dus een voortdurende afweging tussen het effect van maatregelen op de verlaging van het R-getal en de grote gevolgen voor het mentaal welbevinden en de gezondheid van kinderen en jongeren.^{4,5}

2. Argumenten om scholen te sluiten of open te houden

De onafhankelijke expertgroep RedTeam adviseerde half oktober 2020 om de scholen te sluiten om zo de coronabesmettingen onder kinderen en jongeren te beperken. Dit advies kwam als reactie op de stijgende druk op de gezondheidszorg door toenemende besmettingen. Op dat moment waren echter nog maar weinig kinderen getest en was er dus geen compleet beeld van het aantal kinderen dat daadwerkelijk besmet was.⁶

De druk om scholen te sluiten neemt ook toe naarmate meer docenten ziek worden en uitvallen. Het OMT adviseerde het kabinet begin november 2020 om het onderwijs weer gedeeltelijk te sluiten vanwege de alarmerende besmettingscijfers in de totale bevolking. In de bovenbouw van middelbare scholen, het hoger beroepsonderwijs en op de universiteiten zou daarom weer online lesgegeven moeten worden.⁷ En op 24 november meldde de NOS dat het OMT wil onderzoeken of de Kerstvakantie verlengd kan worden.

Net als de mondkapjesplicht kan het sluiten van de scholen een bijdrage leveren aan het omlaag brengen van het R-getal. Toch heeft het kabinet besloten dat niet te doen omdat het belang van onderwijs en contact op school tot nu toe zwaarder woog dan de bijdrage aan het verminderen van de verspreiding van het virus.

² <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/heel-europa-door-de-knieen-voor-het-virus-valt-er-wel-te-dansen-met-corona~b98714ec/>

³ <https://www.nporadio1.nl/spraakmakers/onderwerpen/67388-2020-11-04-emilie-gordenker-danka-stuijver-marc-bonten-en-peter-langenbach-over-de-aangescherpte-coronamaatregelen>

⁴ <https://www.volkskrant.nl/wetenschap/is-de-middelbare-school-een-coronabrandhaard-of-valt-het-mee~b97a3c29/>

⁵ <https://www.amc.nl/web/nieuws-en-verhalen/actueel/actueel/coronamaatregelen-maken-jongeren-angstiger-en-somberder.htm>

⁶ <https://www.nji.nl/nl/Actueel/Nieuws-uit-het-jeugdveld/2020/REDTeam-Sluit-alle-scholen-voor-twee-weken>

⁷ <https://nos.nl/artikel/2357887-omt-wil-kijken-of-kerstvakantie-scholen-verlengd-kan-worden.html>

Keuzes in andere Europese landen

Discussies over de noodzaak om scholen te sluiten bij oplopende besmettingscijfers spelen niet alleen in Nederland. Ook andere Europese landen maken afwegingen tussen de voordelen van sluiten en de negatieve gevolgen daarvan voor het mentaal welbevinden en de gezondheid van kinderen en jongeren.^{8,9} Zo heeft Wales (VK) besloten dat alle inwoners in zelfisolatie moesten.¹⁰ Maar terwijl alle pubs, restaurants, 'niet-essentiële' winkels, hotels en kappers werden gesloten, bleef een groot deel van het onderwijs functioneren: leerlingen van alle basisscholen en van de eerste twee leerjaren van middelbare scholen mochten naar school. Onder de maatregelen die Duitsland heeft genomen om ervoor te zorgen dat 'families en vrienden in december samen Kerst kunnen vieren'¹¹ blijven alleen winkels, scholen en kinderdagverblijven open. Ook Frankrijk kondigde een nieuwe lockdown aan, maar dan een waarbij de scholen openblijven. Alleen de universiteiten moesten overschakelen op afstandsonderwijs.¹²

Effecten van sluiting

Sinds de landelijke lockdown in maart 2020 zijn verschillende onderzoeken gedaan naar de effecten van het sluiten van scholen. Leerlingen liepen leerachterstanden op en waren minder in beweging, concluderen vier kinderartsen die de gevolgen van de pandemie onderzochten.¹³ De maatregelen die gericht waren op thuisblijven en afstand houden, belemmerden de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Daar staat tegenover dat kinderen en jongeren ook heel veerkrachtig blijken. Eenzaamheid was een min of meer logisch gevolg van de lockdown, maar verminderde toen de maatregelen soepeler werden. Bovendien zagen kinderen en jongeren ook positieve kanten aan het coronabeleid. Ze konden hun schoolwerk in hun eigen tempo maken, hadden meer vrije tijd en zagen hun ouders vaker.¹⁴ Naarmate de coronacrisis langer duurt en ook de maatregelen weer aanscherpen, neemt de eenzaamheid onder kinderen en jongeren echter weer toe.

Om overzicht te krijgen van de belangrijkste gevolgen van schoolsluiting voor kinderen en jongeren zetten we op een rijtje wat nu bekend is over hun mentale en fysieke gezondheid, veiligheid en leerresultaten.

Mentale gezondheid

Uit recent onderzoek van onder andere de Universiteit Utrecht blijkt dat de meeste kinderen door het afstandsonderwijs vooral sociale verbondenheid misten.¹⁵ Uit een analyse van telefoongesprekken en gesprekken op het forum van De Kindertelefoon blijkt dat het aantal gesprekken in het voorjaar van 2020 is toegenomen vergeleken met 2019. Eenzaamheid was een belangrijk thema. Van de kinderen die dat onderwerp ter sprake brachten zei 26 procent dat ze zich specifiek door corona eenzaam voelden. In 23 procent van de gevallen voelden kinderen zich al eerder eenzaam, maar was dat door corona erger geworden.¹⁶ Ook uit de antwoorden op een vragenlijst van het Amsterdam UMC onder jongeren tussen de 8 en 18 jaar blijkt dat hun mentale gezondheid achteruit is gegaan tijdens de coronacrisis. Vergeleken met een jaar eerder hadden

⁸ <https://www.amc.nl/web/nieuws-en-verhalen/actueel/actueel/coronamaatregelen-maken-jongeren-angstiger-en-somberder.htm>

⁹ <https://www.volkskrant.nl/wetenschap/is-de-middelbare-school-een-coronabrandhaard-of-valt-het-mee~b97a3c29/>

¹⁰ <https://www.bbc.com/news/uk-wales-54598136>

¹¹ <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/duitsland-in-semi-lockdown-om-kerstfeest-veilig-te-stellen~b6f33e36/>

¹² <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/10/28/heel-frankrijk-vanaf-maandag-opnieuw-in-lockdown-a4017850>

¹³ [De gevolgen van de COVID-pandemie op de fysieke, cognitieve, emotionele en sociale ontwikkeling van kinderen](#)

¹⁴ <https://www.dekinderombudsman.nl/nieuws/kinderen-zien-opvallend-vaak-ook-voordelen-van-coronabeleid>

¹⁵ <https://www.uu.nl/nieuws/hoe-weerbaar-is-de-schoolgaande-jeugd-bij-een-tweede-lockdown>

¹⁶ <https://www.kindertelefoon.nl/resources/pdf-bestanden/handout-eenzaamheid.pdf>

ze meer slaapproblemen, angstklachten en gevoelens van somberheid.¹⁷ De onderzoekers brengen deze resultaten niet direct in verband met het sluiten van de scholen, maar waarschijnlijk hebben de klachten over eenzaamheid en angstgevoelens daar wel mee te maken omdat hun sociale contacten beperkt werden toen ze niet naar school konden. Uit een peiling van het Nederlands Jeugdinstituut bleek dat veel jongeren in de leeftijd van 13 tot 18 jaar zich zorgen maakten over hun studie en de voortgang daarvan (40 procent) en over hun sociale leven (44 procent).¹⁸ De jaarlijkse QuickScan van de Kinderombudsvrouw liet zien dat kinderen en jongeren gedurende de eerste lockdown nog positief waren over de kwaliteit van hun leven, maar wel het rechtstreekse contact met hun vrienden misten. Ook gaven bijna alle ondervraagden aan dat de spanningen thuis toegenomen waren door de afgenomen bewegingsvrijheid. Wel vonden ze het fijn om hun schoolwerk in hun eigen tempo te maken.¹⁹ Al met al kunnen we stellen dat de mentale gezondheid van kinderen en jongeren duidelijk geleden heeft onder de sluiting van de scholen, vooral omdat ze daardoor flink beperkt werden in hun sociale contacten.

Fysieke gezondheid

De sluiting van de scholen en sportfaciliteiten in april 2020 heeft een negatief effect gehad op de leefstijl van kinderen. De dagindeling van kinderen raakte daardoor ontregeld en in hun dagelijks leven ontbrak het aan structuur.²⁰ Ook schoot bewegen er vaak bij in. Maastricht UMC concludeert op basis van onderzoek dat 75 procent van de ondervraagde kinderen tijdens de coronacrisis minder is gaan bewegen, gemiddeld 51 minuten per dag minder dan voor de coronacrisis.²¹ In diezelfde tijd onderzocht ook het Mulier Instituut het beweeggedrag van kinderen tussen de 4 en 11 jaar via een vragenlijst voor ouders. Op de vraag hoeveel kinderen hadden bewogen toen de scholen en sportfaciliteiten gesloten waren, gaf 42 procent van de ouders aan dat hun kind in een week in coronatijd minder bewoog dan normaal in het voorjaar.²² In coronatijd gingen veel georganiseerde beweegactiviteiten zoals gymles op school, zwem- en sportles niet door. Ook het lopen en fietsen tussen huis, school en sport viel weg, terwijl deze activiteiten gemiddeld 45 procent van de totale beweegtijd van kinderen beslaan.²³ Het gebrek aan bewegingsvrijheid van kinderen en jongeren heeft dus grote gevolgen gehad voor hun leefstijl, met mogelijk op de langere termijn negatieve effecten op hun gezondheid.

Veiligheid

De school is ook een veilige plek voor kinderen. Om die reden wijst de directeur van UNICEF, Suzanne Laszlo, er op dat kinderen op school in beeld zijn bij hun mentor en andere docenten die soms als eersten problemen signaleren.²⁴ Die functie van de school valt weg bij een sluiting, waardoor het risico ontstaat dat kinderen uit beeld verdwijnen. Een teken aan de wand is dat het aantal gesprekken met De Kindertelefoon over de onderwerpen 'thuis en familie' en 'geweld' afgelopen voorjaar substantieel hoger lag dan in voorgaande jaren.²⁵

¹⁷ Amsterdam UMC. (2020). [Coronamaatregelen maken jongeren angstiger en somberder.](#)

¹⁸ [Nederlands Jeugdinstituut \(2020\). #ikpraatmee.](#)

¹⁹ <https://www.dekinderombudsman.nl/nieuws/kinderen-zien-opvallend-vaak-ook-voordelen-van-coronabeleid>

²⁰ <https://www.mumc.nl/actueel/nieuws/leefstijl-van-kinderen-beïnvloed-door-corona-maatregelen>

²¹ MUMC (2020). [Leefstijl van kinderen beïnvloed door corona-maatregelen](#)

²² Mulier Instituut

²³ Mulier Instituut.

²⁴ <https://www.trouw.nl/opinie/houd-de-scholen-zo-lang-mogelijk-open~be2b9a4f/>

²⁵ De Kindertelefoon (2020). Wat kinderen bezighoudt in coronatijd. Utrecht: De Kindertelefoon.

Toch lijkt in kwetsbare gezinnen die in beeld zijn bij Veilig Thuis vanwege vermoedens van huiselijk geweld, dat geweld niet te zijn toegenomen, concludeert het Verweij-Jonker Instituut.²⁶ Ook aan de registratiegegevens van Veilig Thuis-organisaties is geen significante toename te zien van adviesvragen of meldingen met betrekking tot huiselijk geweld. Wel kwamen er meer vragen binnen over gevolgen van de coronamaatregelen zoals oplopende spanningen door het vele thuiszitten.²⁷

In de QuickScan van de Kinderombudsvrouw geven kinderen en jongeren aan dat ze een veilig en fijn thuis belangrijk vinden, maar blijkt ook dat hun dagelijkse realiteit soms anders is. Enerzijds melden kinderen en jongeren in kwetsbare omstandigheden dat er vaker sprake is van ruzie of geweld zoals schelden en slaan, of dat het contact met een of beide ouders niet goed loopt. Anderzijds vertellen kinderen die te maken hebben met jeugdzorg dat de spanning thuis afneemt doordat de jeugdzorg minder vaak aanklopt. Ook zeggen sommige kinderen dat ze blij zijn dat ze niet naar school hoeven, vooral als ze uit de toon vallen bij hun klasgenoten of vaak gepest worden. Door de schoolsluiting worden zij niet meer dagelijks geconfronteerd met hun problemen.²⁸

Wat de veiligheid van kinderen en jongeren betreft zijn er dus geen duidelijke tekenen dat die door de schoolsluiting extra in gevaar komt. Hoewel de spanningen in gezinnen wel kunnen oplopen doordat iedereen thuiszit, kunnen andere bronnen van stress juist wegvallen.

Kansenongelijkheid

De andere belangrijke vraag is wat de sluiting van scholen betekent voor de leerresultaten van kinderen en jongeren. Onderzoekers van Oxford University concluderen na een analyse van (cito)toetsresultaten van ongeveer 15 procent van de basisscholen dat leerlingen uit de groepen 4 tot en met 7 weinig tot geen vooruitgang hebben geboekt tijdens de schoolsluiting.²⁹ Dat percentage ligt hoger dan voorgaande jaren. Ook liepen leerlingen met laagopgeleide ouders de grootste leerachterstanden op.

Volgens Anita Kraak van het Nederlands Jeugdinstituut is het inherent aan deze ongewone situatie dat leerlingen achterstanden oplopen. Ze benadrukt dat kinderen flexibel zijn en deze achterstanden in de meeste gevallen wel inlopen. Wel vindt ze dat we aandacht moeten hebben voor kinderen die thuis minder goed begeleid kunnen worden.³⁰ Ook moeten we ons realiseren dat kleine verschillen langzaam groter worden. Hoe langer de crisis duurt, des te groter de kansengelijkheid kan worden.

Uit onderzoek van onder andere de Radboud Universiteit blijkt dat 26,8 procent van de leerlingen in het voortgezet onderwijs, met name in het vmbo en praktijkonderwijs, tijdens de eerste lockdown niet over een goede thuiswerkplek beschikte. Juist een goede werkplek lijkt bij te dragen aan de leermotivatie van leerlingen.³¹ Het is dus belangrijk om oog te houden voor de thuissituatie van leerlingen en voor de vormgeving van het onderwijs voor kinderen en jongeren die vooral leren via praktijkonderwijs.

Ouders waren over het algemeen tevreden over de maatregelen die scholen hebben genomen om het onderwijs door te laten gaan, maar 40 procent denkt dat hun kind minder goed kon leren

²⁶ Steketee, M., de Wildt, R., Compagner., van der Hoff, M., Tierolf, B. (2020). Kwetsbare gezinnen in tijden van corona. Wat is de impact van de coronacrisis op kwetsbare gezinnen en de hulp die ze nodig hebben. Utrecht: Verweij-Jonker Instituut.

²⁷ <https://www.ggdghorkennisnet.nl/nieuws/14217-landelijk-beeld-corona-quarantaine-leidt-vooralsnog-niet-tot-meer-adviesvragen-en-meldingen-bij-veilig-thuis>

²⁸ <https://www.dekinderombudsman.nl/nieuws/kinderen-zien-opvallend-vaak-ook-voordelen-van-coronabeleid>

²⁹ Engzell, Per, Arun Frey, and Mark D. Verhagen. 2020. "Learning Inequality During the Covid-19 Pandemic." SocArXiv. October 29. doi:10.31235/osf.io/ve4z7

³⁰ <https://www.nji.nl/nl/Actueel/Nieuws-uit-het-jeugdveld/2020/Basisschoolleerling-boekte-weinig-voortgang>

³¹ Geijsel, F., Jenniskens, T. & Höppener, K. (2020). [De leerling over het leren in coronatijd. Kwaliteit van leermotivatie onderzocht: de eerste resultaten.](#)

dan voor de lockdown. Van ouders met kinderen op het voorgezet onderwijs was dat 56 procent.³²

Kinderen en jongeren zijn veerkrachtig in hun leren, maar een goede begeleiding is van belang om ervoor te zorgen dat kleine verschillen niet te groot worden, naarmate deze crisis voortduurt. Scholen kunnen hier een belangrijke rol in spelen.

3. De drie essentiële functies van de school

De school is meer dan een plek waar onderwijs plaatsvindt. Als kinderen niet naar school kunnen, valt niet alleen de educatieve functie weg. Kinderen en jongeren missen daardoor ook het sociale contact met hun klasgenoten en het onderdak dat de school biedt, de zogeheten 'residentiële' functie. Om de brede opdracht die scholen hebben voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren te beoordelen onderscheidt de Onderwijsraad voor onderwijskwaliteit drie belangrijke elementen: kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming.³³ Als scholen vanwege corona geheel of gedeeltelijk zouden moeten sluiten, is het raadzaam om na te gaan op welke manier de school in verbinding kan blijven met de leerling. In het geval van afstandsonderwijs moet gewaarborgd worden dat het persoonlijke contact tussen de school en de leerling, de leerkracht en de leerling, en tussen leerlingen onderling blijft bestaan om naast de educatieve functie ook de socialiserende en persoonsvormende elementen van het onderwijs overeind te houden. Laten we eens beter bekijken waarom dat zo nodig is.

Kwalificatie

Kwalificatie is het resultaat van de educatieve functie van de school. Die rol van de school komt bij een sluiting vooral in gevaar voor leerlingen die leskrijgen via praktijkvakken en stages. Daarnaast hebben niet alle kinderen en jongeren ouders die goed in staat zijn om thuisonderwijs te geven. Hun ouders kunnen bijvoorbeeld niet goed genoeg helpen omdat ze de taal niet machtig zijn of de stof niet begrijpen, stelt UNICEF-directeur Suzanne Laszlo.³⁴ Zij wijst er ook op dat in minder daadkrachtige huishoudens niet altijd een goede internetverbinding aanwezig is en niet alle kinderen binnen een gezin beschikken over een laptop om online onderwijs te volgen. De Universiteit van Amsterdam onderzocht de kansenongelijkheid die is ontstaan door de coronacrisis.³⁵ Ouders met kinderen op het vmbo blijken minder betrokkenheid van de school bij het thuisonderwijs te ervaren dan ouders met kinderen op het vwo. Ook blijken hoogopgeleide ouders zelf vaker en beter in staat te zijn om hun kind te helpen bij het thuisonderwijs dan ouders met een lager opleidingsniveau. Het afstandsonderwijs is dus niet voor elke leerling toegankelijk genoeg. Hoe langer de crisis duurt, hoe groter dat verschil tussen kinderen wordt. Kinderen die al op achterstand staan en baat hebben bij fysiek onderwijs, kunnen zich minder goed ontwikkelen wanneer ze onderwijs op afstand moeten volgen. Bovendien biedt de school een veilige plek aan kinderen die thuis geen veilige omgeving hebben om te leren, bijvoorbeeld door oplopende spanningen als gevolg van het thuiswerken van de ouders in combinatie met thuisonderwijs van het kind. Wanneer scholen sluiten, bestaat de kans dat deze kinderen uit beeld raken. Ze worden niet meer voldoende gezien en kunnen onvoldoende ondersteuning krijgen. Met als gevolg dat de kansenongelijkheid toeneemt.

³² <https://www.point013.nl/praktijkartikelen-rapportages/>

³³ <https://www.onderwijsraad.nl/publicaties/adviezen/2016/05/10/de-volle-breedte-van-onderwijskwaliteit>

³⁴ <https://www.trouw.nl/ opinie/houd-de-scholen-zo-lang-mogelijk-open~be2b9a4f/>

³⁵ Bol, T. (2020). Inequality in homeschooling during the Corona crisis in the Netherlands. First results from the LISS Panel. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Socialisatie

Socialisatie wordt bevorderd door de sociale functie van scholen. De school is voor kinderen en jongeren de plek waar ze in contact komen met hun leeftijdsgenoten en hun docenten. Dat sociale contact is in coronatijd – waarin sociale onthouding een middel is om het virus te bestrijden – voor kinderen en jongeren van groot belang. Daarnaast bieden scholen en kinderopvang kinderen en het gezin waarin ze opgroeien ook structuur in crisistijd. De kinderen en hun ouders weten waar ze aan toe zijn. Om die reden is het sociaal en pedagogisch onwenselijk om de scholen te sluiten.³⁶

In de verschillende stadia van de ontwikkeling van kinderen en jongeren is contact met anderen cruciaal, ongeacht wat er in hun omgeving gebeurt.^{37,38} Kinderen en jongeren hebben stimulans, uitdaging en begeleiding nodig die past bij wat zij op hun leeftijd te leren hebben.³⁹

Met een open brief ondersteunen de Algemene Onderwijsbond, het LAKS, de VO-Raad en andere organisaties het belang van fysiek onderwijs en benadrukken ze daarbij de sociale functie: 'Hoe hard er ook gewerkt is aan het alternatief, er gaat niets boven les op school. Onderwijs is vooral contact tussen leerling en leraar en tussen leerlingen en leraren onderling.'⁴⁰

Daarnaast levert de interactie op school een belangrijke bijdrage aan het ontwikkelen van vaardigheden die bij afstandsonderwijs moeilijk zijn vorm te geven. Veel vaardigheden die zij later in hun werk nodig hebben zoals samenwerken, doorzetten en problemen oplossen, leren kinderen en jongeren op school door het contact met elkaar en met hun docenten.⁴¹

Het is dus van wezenlijk belang dat binnen alle coronascenario's duurzame oplossingen worden gezocht om de sociale functie van de school overeind te houden, ook wanneer de school gedeeltelijk of geheel moet sluiten.

Persoonsvorming

Persoonsvorming wordt beïnvloed door de mogelijkheden die de school kinderen en jongeren biedt voor het ontwikkelen van hun identiteit, het ontdekken van de persoon die ze willen zijn en de rol die ze in de samenleving willen spelen. UNICEF-directeur Suzanne Laszlo benadrukt dat eigenwaarde en geloof in het eigen kunnen mede op school worden ontwikkeld. Juist die eigenwaarde kan een deuk oplopen wanneer de scholen sluiten.⁴²

Ook beweging is goed voor het zelfvertrouwen en het gevoel van eigenwaarde⁴³, naast de positieve effecten op hun lichamelijke en emotionele welzijn. Op school krijgen kinderen en jongeren veel meer beweging dan wanneer ze onderwijs op afstand volgen. Volgens kinder- en jeugdarts Brita de Jong-Van Kempen speelt de school een belangrijke rol in de (mentale) gezondheid, ontwikkeling en veiligheid van kinderen.⁴⁴ Kinderen gaan in de schoolleeftijd op zoek naar hun identiteit en hebben daarvoor sociaal contact nodig. Jongeren op het voortgezet onderwijs gaan zich afzetten tegen volwassenen en verplaatsen hun focus van hun ouders richting hun leeftijdsgenoten om hun eigen identiteit en hun plek in de maatschappij te

³⁶ <https://www.uu.nl/nieuws/hoe-weerbaar-is-de-schoolgaande-jeugd-bij-een-tweede-lockdown>

³⁷ Unicef. Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Verkregen van: <https://www.unicef.nl/files/Unicef-kinderrechtenverdrag2019.pdf>

³⁸ <https://www.nji.nl/nl/Download-Nji/Publicatie-Nji/Jeugd-aan-het-roer.pdf>

³⁹ <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Publicaties/Nji-Publicaties/Jeugd-aan-het-roer>

⁴⁰ <https://www.vo->

raad.nl/system/downloads/attachments/000/001/103/original/Open_brief_onderwijs_28_okt_2020.pdf?1603830012

⁴¹ <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Publicaties/Nji-Publicaties/Jeugd-aan-het-roer>

⁴² <https://www.trouw.nl/opinie/houd-de-scholen-zo-lang-mogelijk-open~be2b9a4f/>

⁴³ Bailey R, Hillman C, Arent S, Petitpas A. (2013). Physical Activity: an underestimated investment in human capital? Journal of Physical Activity and Health. 2013;10(3).

⁴⁴ <https://soundcloud.com/nederlands-jeugdinstituut/s/1a8-leven-en-werken-op-school?in=nederlands-jeugdinstituut/sets/leven-en-werken-met-het-coronavirus>

ontdekken.⁴⁵ De omgeving van de school is daarvoor belangrijk omdat ze zich daar leren verhouden tot hun leeftijdsgenoten én hun docenten.

4. De school als plek voor brede ontwikkeling openhouden

Het mag duidelijk zijn dat we in het belang van de ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren gedurende de coronapandemie, en in crisistijden in het algemeen, de kwalificerende, sociale en persoonsvormende functie van het onderwijs zo goed mogelijk overeind moeten houden, ondanks beperkende maatregelen. Op dit moment voeren scholen daarin hun eigen beleid. Ze passen lesroosters aan, splitsen klassen en zorgen ervoor dat niet alle leerlingen tegelijk pauze hebben. Het Spinoza Lyceum in Amsterdam schakelde over op halve dagen fysiek onderwijs en de andere helft online. Een docent pleit er in een artikel in de Volkskrant voor om dit landelijk beleid te maken zodat de scholen open kunnen blijven omdat het lokaal met vijftien leerlingen veel veiliger is en je beter afstand kunt houden.⁴⁶ Ook zijn scholen overgegaan naar een korter lesrooster zodat leerlingen die achterstanden hebben opgelopen in de resterende uren hun achterstanden kunnen inhalen.⁴⁷

In hun eerdergenoemde open brief benadrukken de VO-Raad, het LAKS en andere organisaties dat scholen moeten doen wat strikt noodzakelijk is: lesgeven. Ook de PO-Raad deed een oproep aan zijn leden om de school alleen te gebruiken om les te geven.⁴⁸ Al deze partijen stellen voor om in verband met corona niet-noodzakelijke activiteiten zoals open dagen, vergaderingen en vieringen later of op afstand te laten plaatsvinden. Als dat consequent gebeurt kan de school open blijven voor alle leerlingen.⁴⁹ Daarnaast pleitte de PO-Raad er ook voor om het onderwijs voorrang te geven op corona sneltesten met als doel te voorkomen dat leraren te lang thuiszitten.⁵⁰ En zolang kinderen en jongeren elkaar en hun docenten kunnen tegenkomen in de lessen draagt de school niet alleen bij aan hun kwalificatie, maar ook aan hun socialisatie en persoonsvorming.

Geen kant-en-klaar antwoord

Een kant-en-klaar antwoord voor het overeind houden van de verschillende essentiële functies van het onderwijs is er niet. Maar er zijn wel een paar algemene adviezen voor te geven. Ten eerste is het belangrijk om onder ogen te zien dat jongeren ook een belangrijke rol spelen bij de verspreiding van het coronavirus. Dat maakt het extra belangrijk om met hen samen te werken. Ze zijn een noodzakelijke partner in het nadenken over mogelijke maatregelen om verspreiding van het virus te voorkomen. Bovendien leren ze zo medeverantwoordelijkheid te dragen en invloed uit te oefenen op hun eigen toekomstperspectief. Met andere woorden: het ligt voor de hand om samen met jongeren te kijken hoe de coronamaatregelen, zowel binnen als buiten de school, beter nageleefd kunnen worden. Stel jongeren zo in de gelegenheid om actief bij te dragen aan het verder omlaag krijgen van de besmettingsgraad onder de bevolking en te zoeken naar manieren om de scholen open te houden.

⁴⁵ <https://www.nji.nl/nl/Download-Nji/Publicatie-Nji/Jeugd-aan-het-roer.pdf>

⁴⁶ <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/10/19/ook-op-scholen-zijn-er-steeds-meer-corona-meningen-a4016591>

⁴⁷ Idem.

⁴⁸ <https://www.poraad.nl/nieuws-en-achtergronden/kabinet-trekt-eenmalig-extra-geld-uit-voor-ondersteuning-scholen-in>

⁴⁹ <https://www.vo->

raad.nl/system/downloads/attachments/000/001/103/original/Open_brief_onderwijs_28_okt_2020.pdf?1603830012

⁵⁰ <https://www.nporadio1.nl/binnenland/27287-basisonderwijs-staat-zwaar-onder-druk-toch-zijn-ze-tegen-een-lockdown>

Ten tweede is het belangrijk om zoveel mogelijk duidelijkheid en rust te creëren voor scholen en hun leerlingen.⁵¹ Dat kan door middel van heldere, landelijke maatregelen die voor iedereen gelden, zoals het verlengen van vakanties, helder test- en quarantainebeleid, duidelijke handhaving en een eventuele mondkapjesplicht.

Ten derde is het belangrijk om ervoor te zorgen dat contacten tussen leerlingen en docenten, en tussen leerlingen onderling zoveel mogelijk door kunnen gaan als beperkende maatregelen toch de reguliere schoolgang gaan beïnvloeden. Voor de ene school betekent dat een focus op praktijkvakken, voor de andere meer op mentorlessen. Afstandsonderwijs kan daarbij worden benut voor kennisoverdracht. Ongeacht of de scholen open blijven of sluiten, blijft het maatwerk om in de uitvoering van ieder besluit de essentiële functies van de school overeind te houden. Samen met partners als sport-, jongeren- en buurtwerk kunnen scholen ook activiteiten organiseren die het onderlinge contact tussen leerlingen stimuleren. Voor leerlingen die een grote kans lopen om achterstanden op te lopen of geïsoleerd te raken, is het belangrijk dat er regelmatig (mentor)contact is of dat ze op school een eigen plek kunnen vinden.

Het afgelopen jaar hebben we gezien dat kinderen gedijen bij maatwerk en soms ook bij gedeeltelijk onderwijs op afstand.⁵² Maar we hebben ook geleerd dat we extra alert moeten zijn op het wegvallen van belangrijke functies van de school als kinderen niet naar school kunnen. Het onderwijs geeft invulling aan de voor kinderen en jongeren zo belangrijke functies van kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming. Voor elke leerling. Als we ervoor willen zorgen dat ieder kind zich optimaal kan ontwikkelen, houden we – los van eventuele nieuwe maatregelen van de rijksoverheid – de deur naar deze functies van de school open.

© 2020 Nederlands Jeugdinstituut

Alle informatie uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden. Graag de bron vermelden.

Auteurs: V. Fafieanie, N. van Hummel, A. Kraak, en T. van Yperen.

⁵¹ <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/vereniging-van-voortgezet-onderwijs-deskundigen-moeten-discussie-niet-in-de-media-voeren/>

⁵² <https://www.dekinderombudsman.nl/nieuws/kinderen-zien-opvallend-vaak-ook-voordelen-van-coronabeleid>